Oceny środowiskowe w świetle dyskusji nad oddziaływaniem infrastruktury transportowej na przyrodę

Bogdan Jackowiak[1], Hans Bekker[2], Bjorn Iuell[3], Grzegorz Mikusiński[4], Halina Ratyńska[5] & Maria Wojterska[6]

[1]Zakład Taksonomii Roślin, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, 61-614 Poznań, Umultowska 89; bogjack@amu.edu.pl; [2]Rijkswaterstaat, Road and Hydraulic Engineering Institute, Delft; [3]Environmental Section, Road Development Department, Directorate of Public Roads, Norwegian Public Roads Administration; bjorn.iuell@vegvesen.no; [4]Swedish University of Agricultural Sciences; grzegorz.mikusinski@nvb.slu.se; [5]Instytut Biologii i Ochrony Środowiska, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, 85-072 Bydgoszcz, Ossolińskich 12; halrat@wp.pl; [6]Zakład Ekologii Roślin i Ochrony Środowiska Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, 61-614 Poznań, Umultowska 89; mwzerios@amu.edu.pl

1. Międzynarodowa konferencja naukowo-techniczna w Poznaniu na temat „*Oddziaływanie infrastruktury transportowej na przestrzeń przyrodniczą*" stała się kolejną okazją do zastanowienia się nad definicją ocen oddziaływania na środowisko oraz ich miejscem w życiu społeczno-gospodarczym i nauce. Z wystąpień programowych oraz głosów w dyskusji wyłaniało się przekonanie, że OOŚ to procedura na trwałe wpisana w międzynarodowy system prawny i zyskująca coraz większe znaczenie w polityce ekologicznej państw Unii Europejskiej. Warunkiem skuteczności OOŚ jest oparcie jej na ścisłych podstawach naukowych, a w szczególności na metodach i osiągnięciach nauk przyrodniczych (przede wszystkim ekologii), ekonomicznych (m.in. na teorii lokalizacji), inżynieryjno-technicznych (szczególnie budownictwa). Aby procedurze OOŚ zapewnić maksymalny obiektywizm należy w jak najszerszym zakresie wykorzystywać założenia i zasady sformułowane na gruncie teorii ocen.
2. Wielokrotnie podkreślano, że OOŚ ma mieć charakter holistyczny, całościowy, dlatego powinna uwzględniać wszystkie istotne komponenty środowiska przyrodniczego wraz z występującymi między nimi powiązaniami. Analiza dotychczasowych ocen pokazuje, że zbyt często jeszcze dominuje podejście redukcjonistyczne, skoncentrowane na szczegółach i traktujące poszczególne komponenty środowiska w sposób niesymetryczny. W kontekście tematu konferencji, skoncentrowanej na biotycznych elementach środowiska przyrodniczego, zauważono, że jak dotąd szybciej rozwijają się oceny wpływu przedsięwzięć na faunę niż na florę i roślinność. W przypadku zwierząt można już nawet mówić o wyłonieniu się swego rodzaju gatunków modelowych, uwzględnianych niemal standardowo w ocenach środowiskowych w wielu regionach świata.
3. Przykłady ocen zaprezentowane podczas konferencji ukazały wiele zbieżności w odniesieniu do etapów postępowania i ogólnych założeń metodycznych, a nawet w zakresie stosowanych technik badawczych. Skłania to do stwierdzenia, że rosną szanse na wypracowanie uniwersalnego modelu metodycznego, możliwego do zastosowania w różnych warunkach geograficznych, ekologicznych i technicznych. Byłby to ważny krok w kierunku ugruntowania ocen środowiskowych nie tylko w praktyce, ale także w nauce.

4. Postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko obejmuje zwykle następujące fazy: (*i*) identyfikacji podstawowych komponentów środowiska przyrodniczego, (*ii*) waloryzacji przyrodniczej; (*iii*) oceny wpływu przedsięwzięcia na środowisko przyrodnicze i jego składniki; (*iv*) wskazania środków łagodzących skutki budowy i funkcjonowania przedsięwzięcia; (*v*) monitoringu efektywności zastosowanych środków. W dyskusji wielokrotnie podkreślano, że efektywność OOŚ zależy od prawidłowego przeprowadzenia każdego z tych etapów. Szczególną uwagę zwracano wszakże na konieczność oparcia całej procedury na profesjonalnie przeprowadzonej inwentaryzacji, a także na rolę monitoringu powykonawczego.
5. Istotą OOŚ jest zachowanie równowagi między rozwojem społeczno-ekonomicznym a naturalnymi wartościami środowiska przyrodniczego. Warunkiem realizacji tego celu jest wymiana informacji i współpraca przedstawicieli różnych dyscyplin nauki, gospodarki i administracji oraz międzynarodowa wymiana doświadczeń. W czasie dyskusji nad kosztami programów defragmentacji siedlisk w Europie Zachodniej skierowane zostało w stronę przedstawicieli państw bogatych w naturalne krajobrazy hasło: „*uczcie się na naszych błędach*". W apelu tym zawarte były zarówno przesłanki natury ekologicznej jak i ekonomicznej. Okazuje się, że nakłady na odbudowę przerwanej wcześniej ciągłości siedlisk przyrodniczych są wielokrotnie wyższe od środków finansowych wydatkowanych na inwestycje uwzględniające konieczność jej zachowania.
6. Wyrażając satysfakcję z szybkiego rozwoju ocen środowiskowych oraz wzrostu ich znaczenia w wielu krajach europejskich, podkreślano potrzebę ciągłego podnoszenia jakości raportów OOŚ. Postęp w tym zakresie będzie zależał od rozwoju edukacji i wzrostu poziomu wykształcenia specjalistycznego. Konieczne jest więc, nie tylko prowadzenie systematycznych szkoleń, ale także wzbogacenie rynku wydawniczego o nowe podręczniki i szersze wprowadzenie OOŚ do programów kształcenia akademickiego.